

FOURAGEER- EN SLAAPPLAATSEN VAN KOKMEEUWEN IN HET GOOI

Frank Majoor

Inleiding.

In het werkgebied van de VWG Het Gooi en Omstreken is veel onderzoek gedaan aan Kokmeeuwen. Hierdoor is al veel bekend over de herkomst (De Beer & Majoor 1986, 1988) en over de lokatie van de slaapplaatsen en de aantallen overnachtende meeuwen (Jonkers et al., 1987).

Vele duizenden Kokmeeuwen overwinteren in het Gooi. Overdag fourageren de meeuwen vooral in de bebouwde kommen en de polders in (en rond) het Gooi. 's Nachts slapen de meeuwen op de Randmeren en op de Vechtplassen.

In dit artikel zal nader worden ingegaan op de herkomst van de Kokmeeuwen in het Gooi en de relatie tussen fourageer- en slaapplaatsen. De vraag: "Van welke slaapplaats maken de meeuwen gebruik die fourageren in de verschillende bebouwde kommen?" staat daarbij centraal.

Materiaal en methode.

In het Gooi zijn in de periode 1968-85 ruim 20.000 Kokmeeuwen geringd (door G.Jaspers, E.Osieck en K.Visser). Circa 23% hiervan is geringd als nestjong, het overige deel als volgroeide vogels.

Vanaf 1984 zijn door de auteur van dit artikel geringde Kokmeeuwen afgelezen in de bebouwde kommen van Huizen, Bussum, Laren, Hilversum en Kortenhoef. De Kokmeeuwen worden met voer gelokt en bekeken op ringen. Met behulp van een verrekijker of telescoop is het mogelijk om de inscriptie (nummer en ringstation) van de metalen ring te lezen. De ringgegevens van deze meeuwen worden via de Nederlandse Ringcentrale verkregen. Naast de in het Gooi geringde Kokmeeuwen bleken er ook vogels uit de rest van Nederland en uit vele omliggende landen aanwezig te zijn. Voor meer informatie over het aflezen van geringde Kokmeeuwen in het Gooi zie De Beer & Majoor (1986, 1988).

Daarnaast zijn gegevens verzameld over de slaapplaatsen en de slaaptrek. In de winter van 1984/85 en 1985/86 zijn door de VWG Het Gooi e.o. de overnachtende meeuwen op de slaapplaatsen in en om het Gooi geteld (Jonkers et al., 1987).

Om een beeld te krijgen van welke slaapplaatsen de Kokmeeuwen uit de bebouwde kommen van het Gooi gebruik maken is twee maal de slaaptrek geteld. Op 11 maart en 9 december 1989 zijn, met hulp van tellers van de Nederlandse Jeugdbond voor Natuurstudie (NJV) en van de VWG Het Gooi e.o., 's avonds op een tiental plaatsen de overvliegende meeuwen geteld en de vliegrichting genoteerd. De tellingen werden gehouden van twee uur voor zonsondergang tot donker.

Resultaten.

Herkomst van de Kokmeeuwen in het Gooi.

In de winterrperiode worden veel Kokmeeuwen waargenomen die als nestjong of broedvogel in het Oostzeegebied van een ring zijn voorzien. Vooral tijdens de voor- en najaarstrek en in het broedseizoen worden ook Kokmeeuwen met Belgische en Engelse ringen in het Gooi waargenomen. Dit zijn vooral Nederlandse broedvogels of doortrekkers die in het winterseizoen in België en Zuid-Engeland als volgroeide vogel zijn geringd. Het grootste deel van de in het Gooi afgelezen Kokmeeuwen (ca. 65%) blijkt echter in het Gooi zelf geringd te zijn. Dit betreft met name Kokmeeuwen die hier als volgroeide vogel buiten het broedseizoen zijn geringd.

Veel van de afgelezen Kokmeeuwen worden meerdere seizoenen in het Gooi waargenomen. De circa 1200 verschillende, in het Gooi waargenomen Kokmeeuwen zijn gemiddeld totaal 7 maal waargenomen. In totaal werden dus ruim 7770 aflezingen verricht.

In tabel I wordt een beeld gegeven van de verschillen in herkomst van de Kokmeeuwen tussen de verschillende afleesplaatsen in het Gooi. Bij deze tabel moeten de volgende kanttekeningen geplaatst worden. Voor de waarneemplaatsen waar niet veel geringde meeuwen aanwezig zijn (bijv. Laren) kan het geschetste beeld iets vertroebelen. Dit komt doordat de "vaste geringde Kokmeeuwen" in de waarnemingenreeks oververtegenwoordigd zijn. Verder is het aandeel van de in 's-Graveland-Zuid geringde Kokmeeuwen opvallend hoog.

In tabel I zijn grote verschillen te zien. In Hilversum, Kerkelanden en Kortenhoef is het percentage waarnemingen van in 's-Graveland-Zuid geringde Kokmeeuwen opvallend hoog. Dit komt mede doordat de ringplaats 's-Graveland-Zd het dichtst bij deze afleesplaatsen ligt en er bovendien in 's-Graveland-Zd. recentelijk (1978-85) verreweg de grootste aantallen (ruim 11.000) zijn geringd. Alleen in Huizen, Laren, Bussum en Hilversum-Oost zijn in Huizen geringde Kokmeeuwen waargenomen. In Bussum zijn Kokmeeuwen van alle ringplaatsen in het Gooi waargenomen, geen van deze ringplaatsen is hier echter oververtegenwoordigd. Wel is in Bussum (evenals in Huizen) het aandeel waarnemingen van buitenlandse ringen erg hoog. Dit is onder andere te verklaren doordat deze plaatsen het meest ver van de belangrijkste ringplaatsen liggen. In figuur I is de ligging van de ringplaatsen en afleesplaatsen weergegeven.

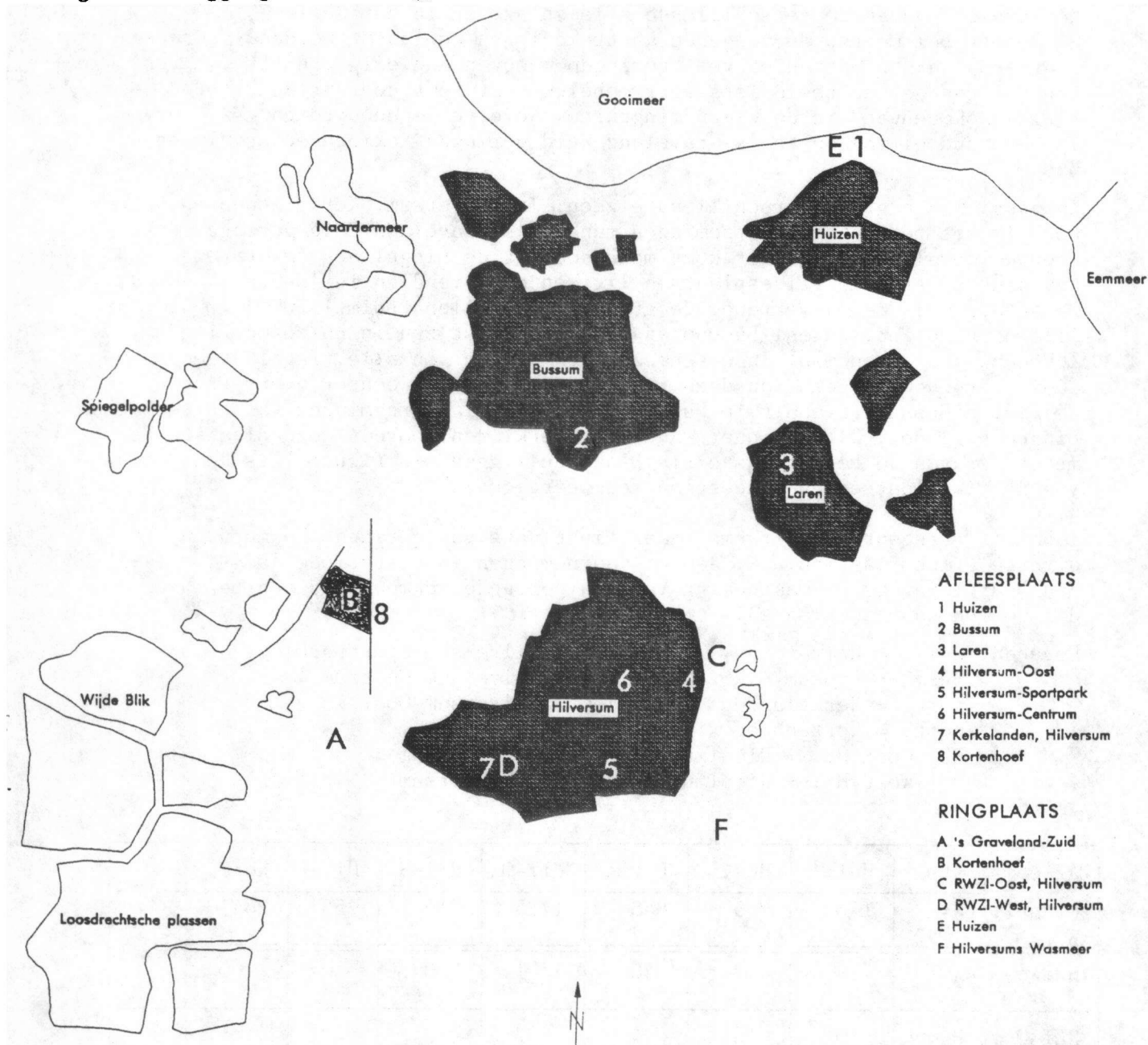
Tabel I. Procentuele herkomst naar ringplaats van geringde Kokmeeuwen bij diverse afleesplaatsen. (N= aantal waarnemingen in de periode 1984-1993. Eén waarneming is de waarneming van een geringde Kokmeeuw op een bepaalde dag op een waarneemplaats).

Legenda: Hui. = Huizen Hil-S = Hilversum-Sportpark
 Bus. = Bussum Hil-C = Hilversum-Centrum
 Kerk. = Kerkelanden Hil-O = Hilversum-Oost
 Kort. = Kortenhoef
 RZI-Oost Hi. = Rioolzuivering-Oost Hilversum
 RZI-West Hi. = Rioolzuivering-West Hilversum

Afleesplaats	Hui.	Bus.	Laren	Hil-O	Hil-S	Hil-C	Kerk.	Kort.
Ringpl. N=	146	235	848	1785	919	255	2641	649
Huizen	18	3	40	1	0	0	0	0
RZI-Oost Hi.	0	6	4	7	1	2	1	0
Wasmeren	0	1	0	3	3	1	1	0
RZI-West Hi.	1	3	1	3	18	6	11	12
's-Graveland-Z	9	27	10	49	45	62	62	53
Kortenhoef	0	4	1	1	1	2	4	24
NL-overig	14	1	1	1	1	2	3	0
Buitenland	58	55	43	35	31	25	18	11

De in het Gooi geringde Kokmeeuwen vertonen dus een aanzienlijke mate van plaatstrouw; hoe dichtter een afleesplaats bij een ringplaats is gelegen, des te hoger is het percentage waarnemingen van geringde Kokmeeuwen afkomstig van deze ringplaats.

Figuur I: Ligging van de ringplaatsen en afleesplaatsen.

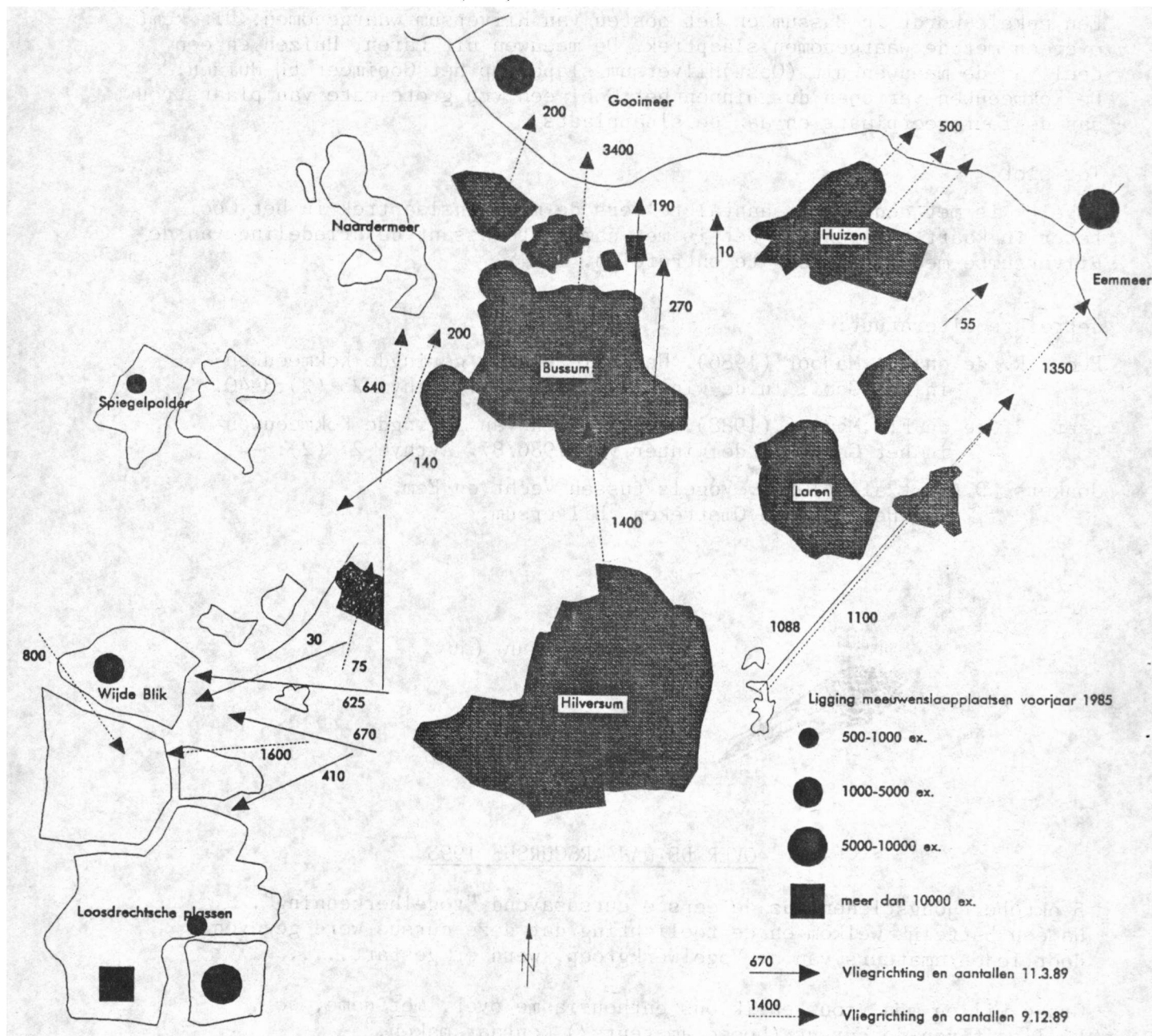

Fourageer- en slaappleatsen.

De slaappleatsen waar de Kokmeeuwen buiten het broedseizoen gebruik van maken, liggen op de Vechtplassen en op het Gooimeer (bij Huizen en Naarden). Door leden van van de VWG Het Gooi e.o. zijn in de winter van 1984/85 en 1985/86 de overnachtende meeuwen op de slaappleatsen geteld. Het totaal aantal meeuwen van alle slaappleatsen bleek tot enkele tienduizenden op te kunnen lopen, met een maximum van 30.000 meeuwen op 30 november 1984 (Jonkers e.a., 1987).

Om een beeld te krijgen van welke slaappleatsen de Kokmeeuwen uit de bebouwde kommen van het Gooi gebruik maken, is op 11 maart en 9 december 1989 de slaappleat-trek geteld. Het resultaat van de tellingen is weergegeven in figuur 2.

Figuur 2: Kokmeeuwen slaaptrek in het Gooi.

Uit de vliegrichting van de getelde meeuwen blijkt dat de vogels uit Huizen en Laren op het Gooimeer bij Huizen slapen. De meeuwen uit Naarden en Bussum overnachten op het Gooimeer bij Naarden. De Hilversumse meeuwen maken voor een groot deel gebruik van de Vechtplassen maar slapen ook op het Gooimeer bij Naarden en op het Gooimeer bij Huizen. De meeuwen uit de bebouwde kom van Hilversum verdelen zich dus over drie slaapplekken rondom het Gooi.

Conclusie.

Er is een duidelijk verband tussen de fourageerplaats en de slaapplek van de in het Gooi pleisterende Kokmeeuwen. Ondanks de zeer beperkte afstanden tussen de ringplaatsen en waarneemplaatsen in het Gooi zijn de verschillen in herkomst zeer groot. Wanneer de verschillen in herkomst tussen de verschillende afleesplaatsen worden gerelateerd aan de richting van de slaaptrek, dan blijkt dat de verspreiding van de in het Gooi geringde meeuwen hiermee overeen komt.

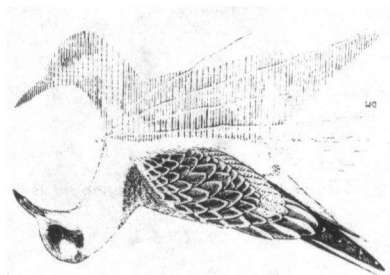
De Kokmeeuwen die in Huizen (bij het Gooimeer) zijn geringd vormen een goede illustratie van deze conclusie. Ze worden vooral in Huizen en Laren gezien. Een enkele wordt in Bussum en het oosten van Hilversum waargenomen. Dit komt overeen met de waargenomen slaaptrek. De meeuwen uit Laren, Huizen en een deel van de meeuwen uit (Oost)Hilversum slapen op het Gooimeer bij Huizen. De Kokmeeuwen vertonen dus binnen het Gooi een vrij grote mate van plaatstrouw aan de fourageerplaats en aan de slaapplaats.

Tot slot.

Mogelijk is met een groter aantal tellers de meeuwenslaaptrek in het Gooi beter in kaart te brengen. Het is met name interessant de driedeling van de Hilversumse meeuwen verder te ontrafelen.

Gebruikte literatuur:

- Beer, R. de en F.A.Majoor (1986). Het aflezen van geringde Kokmeeuwen in het Gooi. In de winter van 1985/86. *Aythya* 25 (2):3-40
- Beer, R. de en F.A.Majoor (1988). Het aflezen van geringde Kokmeeuwen in het Gooi. In de winter van 1986/87. *Aythya* 27 (2):3-41
- Jonkers, D.A. et al. (1987). Vogels tussen Vecht en Eem. VWG Het Gooi en Omstreken, Hilversum.

Kokmeeuw (juv.)